

Аннотация. Электронные информационные ресурсы уже стали обязательным элементом всех сфер человеческой деятельности. Кроме постоянного совершенствования своей собственной информационной функции все больше выполняют функцию своеобразной информационной матрицы для основы развития общества. С конца 1970-х гг. принципы свободы слова и доступа к информации, задекларированные в Конвенции о защите прав человека и основных свобод, согласно исследованиям европейских ученых, нашли свое отражение в Конституциях ста двадцати четырех стран мира.

Ключевые слова: правосудие, электронное правосудие, электронный суд, информационно-коммуникационные технологии, электронный документооборот, электронный документ.

Abstract. The electronic informational resources have already become the required element in all spheres of the human activity. In addition, it is also the continuous improvement of their own informational function. More and more they are becoming an informational matrix for the basis of the social development. Since the 1970s the principles of freedom of the expression the words and access to information have declared in the Convention on the protection of human rights and the fundamental freedoms, according to research by European scientists, are reflected in the Constitutions of one hundred and twenty-four countries.

Key words: justice, electronic justice, electronic court, information and communication technology, electronic document management, electronic document.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ізарова І. О. Розвиток електронного правосуддя в цивільних справах у Європейських країнах / І. О. Ізарова / Юридичний вісн. – 2014. – № 6. – С. 222–227.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р., № 537-V // Голос України. – 2007. – 6 лют., № 21.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р., № 2453-VI // Урядовий Кур'єр. – 2010. – 12 серп., № 148.
4. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/tu16/info_suddi/conzercia/.
5. Кушакова-Костицька Н. В. Розвиток електронного судочинства в Україні: проблемні питання / Н. В. Кушакова-Костицька // Науково-інформ. Вісн. Право. – 2013. – №7. – С. 139–145.
6. Логінова Н. І. Упровадження електронного правосуддя в систему судочинства / Н. І. Логінова // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – С. 429–435.
7. Білоус В. В. Інноваційні напрямки інформатизації судочинства / В. В. Білоус // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник наукових праць. – Х. : Право, 2011. – Вип. 11 – С. 97–106.
8. Рекомендації Комітета міністрів Совета Європы CM/Rec(2009)1 государствам-участникам Совета Европы по электронной демократии от 18.02.2009 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idemocracy.ru/projects/стандарты/42-ec2009edem.html>.
9. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу: наказ ДСА України від 31.05.2013 р., № 72 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/21310-nakaz_dsa_ukraini_72_vid_31052013r.html.

УДК 343.72

ШАХРАЙСТВО ЯК ВИД ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ: СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

А.П. Маримонська, Т.В. Михайліна

Анотация. В даній статті досліджується сфера суспільних відносин, пов'язаних із вчиненням шахрайства, а також правові аспекти охорони від даного виду злочинних посягань. Проаналізовано проблемні аспекти кваліфікації шахрайства та здійснено аналіз різноманітних підходів вчених до даної проблематики, на підставі чого зроблено висновки про предмет дослідження.

Ключові слова: шахрайство, обман, зловживання довірою, майно, зобов'язання.

З точки зору правової та психологічної науки існують деякі розходження в поглядах на сутність такого небезпечного явища, як шахрайство. З погляду юриспруденції

шахрайство – це заволодіння індивідуальним майном громадян або надбання права на майно шляхом обману або зловживання довірою. З погляду ж юридичної психології, під шахрайством розуміється уміле маніпулювання поведінкою людини для отримання від неї швидкого й максимального прибутку

Шахрайство належить до суспільно небезпечних діянь, закріплених Кримінальним кодексом України. В етимологічному розумінні «шахрайство» означає: хитрий і спритний обман; крутість; ошуканство.

Термін «шахрайство» походить від слова «мошна», під якою розумілася: сумка; кошель; мішечок із зав'язкою для зберігання грошей.

А під шахрайством розумілося:

- викрадення такої мошни;
- обман;
- шахрайські дії з корисливою метою;

а шахраєм називався:

- карманник, тяглець, кишеньковий злодій;
- зерщик, що обирає людей по базарах;
- злодюжка, ошуканець.

Якщо звернутись до юридичних ознак шахрайства, то внаслідок історичного розвитку, як самі діяння, так і їх ознаки, претерпіли певних змін. Тим не менше, застосування історичного аналізу свідчить про те, що шахрайство відноситься до давніх небезпечних злочинів.

Питанням боротьби зі злочинами проти власності вчені завжди приділяли велику увагу, про що свідчить ряд наукових праць, присвячених даній проблемі. Але, якщо такі злочини, як крадіжка, грабіж, розбій достатньо глибоко і ґрунтовно вивчалися і були висвітлені в юридичній літературі та фундаментально досліджувалися в наукових працях, то цього не можна сказати про завдання майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою, відповідальність за які встановлена в ст. 190 КК України «Шахрайство» [1, с. 228]. Недостатньо розробленими є методичні та теоретико-прикладні напрями боротьби зі злочинами даної категорії. Разом з тим, дослідженням проблеми попередження, розкриття, окремих аспектів кваліфікації, причин та умов, що сприяють виникненню шахрайства, займалися такі науковці, як: О. О. Дмитрієв, Г. М. Борзенков, Е. І. Юрко, Д. Р. Шлейфер, С. М. Шиверський, Є. Г. Філатова, І. Я. Фойницький, О. В. Смаглюк, А. І. Гуров, Г. Г. Євангулов, П. П. Михайленко, М. Й. Коржанський, В. Д. Ларичев, А. К. Лебедєв, Д. Червонецький, С. А. Романов та інші.

Відповідно до ст. 13 Конституції України, держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [2]. Важливим є те, що дані права і свободи носять не декларативний характер, вони забезпечуються і охороняються всіма засобами, що знаходяться в руках суспільства і держави. Гарантії права власності (як і інших прав і свобод громадян) різні за своїм характером: вони можуть бути економічними, політичними, організаційними, юридичними. Особлива увага повинна приділятися юридичним гарантіям власності. Захист права власності здійснюється на основі норм різних галузей права. Серед них велику роль відіграють норми кримінального права.

Вказане положення в даний час знайшло своє пряме підтвердження в законодавчій практиці. Відповідно до чинного Кримінального кодексу України шахрайство – це спосіб заволодіння чужим майном будь-якої форми власності, що є безпосереднім способом захисту державою права власності. Що є надзвичайно важливо, і не тільки з позиції захисту прав громадян, але й тому, що в період переходу економіки до ринкового типу шахрайство стає одним з найпоширеніших злочинів проти власності. Тому не дивним є той факт, що незважаючи на визначення поняття шахрайства в ККУ, все одно можна виокремити немало підходів науковців до даного поняття.

Так, перша група, наприклад В. Д. Ларичев, вважають, що не потрібно обмежувати поняття шахрайства диспозицією статті 190 КК України, а необхідно застосовувати розширене тлумачення поняття шахрайства, яке значно виходить за межі шахрайства як складу злочину, і необхідно під шахрайством розуміти, крім діянь, передбачених відповідною нормою, ще й заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою [3; 4, с. 11]. С. Романов і А. Данн до шахрайства відносять усі злочини, що вчиняються за допомогою обману: обман покупців, замовників, підроблення грошей, цінних паперів, крадіжку з елементами обману [5]. Але, як було зазначено раніше, законодавець не визнав за потрібне зазначити в ст. 190 КК України розширене тлумачення поняття шахрайства, а розмежував склади, на перший погляд, схожих злочинів за родовим об'єктом, суб'єктом злочину, метою та мотивом вчинення.

Як відомо, найкращим та найефективнішим видом боротьби з будь-яким видом злочинів є його недопущення, попередження, виявлення при цьому причин та умов, що сприяють вчиненню злочину, а вже потім – боротьба з тими злочинами, які було скоєно.

Суспільна небезпека шахрайства полягає в тому, що, незаконно заволодіваючи чужим майном або набуваючи право на нього, винний спричиняє шкоду праву власності потерпілого. На відміну від насильницького грабежу, розбою та вимагання, злочин, передбачений ст. 190 КК, є однооб'єктним і не охоплює будь-який вид насильства над потерпілим чи його близькими родичами. Системний аналіз положень ст. 190 КК дозволяє стверджувати, що головними критеріями, які визначають, а також підвищують суспільну небезпеку шахрайства, є: розмір завданої майнової шкоди; наявність співучасті та її вид; специфічний спосіб – шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Поняття шахрайства трактується як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Особливістю предмету шахрайства є те, що ним може бути як чуже майно, так і право на таке майно. Право на майно може бути закріплене у різних документах, наприклад цінних паперах, довіреностях на право розпорядження майном, боргових зобов'язаннях, заповітах тощо.

КК України визначає два загальних шляхи здійснення шахрайства:

- обман;
- зловживання довірою

Під обманом взагалі розуміється повідомлення неправдивих відомостей або навіть замовчування відомостей, які мають бути повідомлені (такі дії та бездіяльність обов'язково мають переслідувати мету заволодіння чужим майном або придбання права на майно). Обман може здійснюватися в будь-якій формі: усній, письмовій, в електронному повідомленні, через підробку документів чи листів тощо. Наприклад, зловмисник, представившись співробітником підприємства та пред'явивши підроблені документи, які надають відповідне право, отримує матеріальні цінності на складі підприємства, якими заволодіває.

Під зловживанням довірою розуміється такий вид обману, який здійснюється з використанням зловмисником довірливих відносин з жертвою, що можуть бути результатом дружніх чи навіть родинних відносин, інших обставин, які тягнуть за собою існування чи виникнення довіри жертви до злочинця. Наприклад, зловмисник заводить знайомство з жертвою, регулярно спілкується з нею та входить у довіру, після чого обіцяє допомогти придбати меблі, а отримавши від потерпілого гроші – зникає разом із ними.

Прикладом отримання права на майно шахрайським способом можна навести наступну ситуацію. Під приводом необхідності отримання кредиту зловмисник переконує знайомого укласти договір дарування автомобіля, начебто на короткий термін та обіцяє «подарувати» його назад після завершення банківських процедур, проте в наступному не здійснює цього відповідно до свого злочинного умислу.

Головна особливість такого виду протиправного привласнення чужого майна, як шахрайство, полягає в тому, що в момент його вчинення жертва злочину впевнена у

законності подій, що відбуваються, і під впливом обману добровільно передає зловмиснику майно і не здогадується про злочинний намір останнього. Однак, така «добровільність» є уявною та несправжньою, оскільки обумовлена саме обманом і оманом жертви щодо істинних намірів її контрагента.

Якщо обман або зловживання довірою використовуються злочинцем тільки для отримання доступу до майна, такі дії не є шахрайством, і відповідальність за них передбачена іншими статтями КК (крадіжка, грабіж тощо). В даному контексті можна навести наступний приклад: особа просить у жертви телефон для начебто здійснення термінового дзвінка, проте після отримання телефона тікає, незважаючи на заклики жертви повернути майно (в даному випадку має місце відкрите заволодіння чужим майном, тобто грабіж).

На підставі викладеного можна зробити такі висновки. Шахрайство визначається законодавцем, як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Шахрайство являє собою своєрідну "інтелектуальну" злочинну діяльність. Її здійснення передбачає, що шахрай у своїй свідомості розробляє схеми проведення шахрайської операції, обирає організаційні та технічні заходи, спрямовані на забезпечення можливостей її практичної реалізації. Встановлено такі розумові завдання, що вирішуються шахраями та спрямовані на визначення:

- предмета посягання;
- кола осіб, які зацікавлені в одержанні майнової вигоди;
- механізму впливу на потерпілого;
- місця, часу, обстановки вчинення шахрайських дій.

Отже, викладене дозволяє зазначити, що відповідно до ч.4 ст.190 КК України, слід приділяти більше уваги науковому осмисленню даних діянь в частині скоєння шахрайства шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Оскільки в даному випадку саме завдяки такому розширеному тлумаченню та відсутності в українському законодавстві та правоохоронній діяльності ефективних методів боротьби зі злочинами, які вчиняються з використанням електронно-обчислювальної техніки, значна кількість злочинців уникають відповідальності. Динаміка ж подібних протиправних посягань щороку невпинно зростає.

Саме тому дану частину статті доцільно викласти наступним чином: «шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки та Internet-технологій, в тому числі шляхом фармінгу, фішингу, та інших дій в мережі, шляхом яких отримується незаконний доступ до інформації інших чи про інших осіб або вводяться в оману інші особи».

Аннотация. В данной статье исследуется сфера общественных отношений, связанных с совершением мошенничества, а также правовые аспекты охраны от данного вида преступных посягательств. Проанализированы проблемные аспекты квалификации мошенничества, а также проведен анализ различных подходов ученых к данной проблематике, на основании чего сделаны выводы о предмете исследования.

Ключевые слова: мошенничество, обман, злоупотребление доверием, имущество, обязательства.

Abstract. There are areas of public relations related to committing fraud, and legal aspects of public relations of this type of crimes. In this paper, these problematic aspects of fraud and analyze various opinions of scientists to this problem and conclusions.

Keywords: fraud, deception, abuse of trust, assets, liabilities.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шапочка С. В. Шахрайство – корисливий злочин проти власності: історія та сьогодення / С. В. Шапочка // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2004. – № 9.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

3. Ларичев В. Д. Как уберечься от мошенничества в сфере бизнеса: практическое пособие / В. Д. Ларичев. – М. : Юристь, 1996. – 128 с.
4. Коржанський М. Л. Кваліфікація злочинів / М. Л. Коржанський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoznavec.com.ua/books/253/18874/28/#chapter>.
5. Данн А. Жулики, аферисты и мошенники: Наставление простофилям и инструкции мошенникам / А. Данн. – СПб: Политехника, 1996.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К., 2008.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 6-те вид., перероб. і доп. – К., 2009.
6. Смаглюк О. В. Шахрайство за Кримінальним кодексом України 2001 року: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / О. В. Смаглюк. – К., 2004.

УДК 349.24

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» РОБОЧИХ МІСЦЬ ПІД ВПЛИВОМ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

А. М. Марценюк, Л. П. Амелічева

Анотація. У роботі обґрунтовується необхідність переходу до «зеленої» економіки, що створює «зелені» робочі місця на шляху до досягнення сталого економічного і соціального розвитку.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, «зелені» робочі місця, гідні умови праці.

На конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в 1992 році [1] міжнародною спільнотою була закріплена концепція сталого розвитку. Основна ідея концепції сталого розвитку полягає у забезпеченні такого соціально-економічного розвитку, який би зберіг та розширив можливості людства на сьогодні, не нашкодивши при цьому майбутнім поколінням. Процес пошуку ефективної моделі реалізації даної концепції вченими і фахівцями-практиками, зокрема в юриспруденції, значно прискорився внаслідок останньої економічної кризи й трансформації «коричневої» економіки в «зелену».

В Україні у зв'язку із застарілими й нерідко небезпечними для життя і здоров'я працівників технологіями в промисловості, недбалим ставленням підприємств до утилізації шкідливих відходів своєї діяльності вбачається великий потенціал щодо позитивних змін в економіці саме в створенні «зелених» робочих місць особливо в таких галузях виробництва, як відновлювальні джерела енергії, будівництво, транспорт, переробка, сільське та лісне господарство, що є сьогодні пріоритетними.

Варто зауважити, що в «зеленій» економіці «зеленими» вважаються тільки ті робочі місця, які мають відношення до охорони біорізноманіття та навколишнього середовища та на яких забезпечуються гідні і безпечні умови праці. Останнім часом значення цього поняття розширилося і стало включати в себе робочі місця, які сприяють більш ефективному використанню ресурсів та зниженню рівня викидів в «зелених» секторах, а також професії, які відіграють центральну роль в «озелененні» галузей економіки. «Зелені» робочі місця – це наявність нових можливостей працевлаштування у межах широкого спектра професій – від менеджерів і науковців до технічних фахівців і фермерів.

Деякі проблеми правового регулювання створення «зелених» робочих місць в Україні досліджується такими сучасними вченими трудового права як Л. Амелічева, І. Лагутіна та ін. Слід зауважити, що питання правового регулювання впровадження нових та безпечних технологій й виробництв, створення «зелених» робочих місць в нашій країні в умовах глобалізації економіки потребують нині комплексного дослідження, що й обумовлює актуальність обраної теми роботи.